

גליון א' כט

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

פרשת מטות-מסעי

התבוננות בחורבן כהתחלת גאולה

– בין המצרים – מן המיצר אל המרחב –

גדר הפרת נדרים שע"י חכם לשי' רש"י

חינוך בבין המצרים

קובץ זה יוצא לאור לעילוי נשמת
ה"ה הרב החסיד ר' מאיר ב"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאניץ
ס. פאולו ברזיל

ולזכות בניו הני לומדי ותמכי אודייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מגפשו ועד בשד,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרום,
הרב צבי הירש זלמונוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב מנחם מענדל יעקובוביץ, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס,
הרב אליהו שוויכה.

מכון 'אור החסידות'

1469 President st. #BSMT,
Brooklyn NY 11213 U.S.A.
*5717 +1-929-754-6218
oh@chasidus.net
orhachasidutil@gmail.com

ת.ד. 2033 כפר חב"ד

ארץ הקודש

*5717

orhachasidutil@gmail.com

לקראת שבת

ביאורים על פרשת השבוע

נלקטו ונערכו מתוך תורתו של
כ"ק ארמו"ר מליובאוויטש וצוקלא"ה נבנ"מ ז"ע

בפתח הגיליון

"בין המצרים" – מן המיצר אל המרחב

– חיות והתלהבות בענייני עבודת ה' שבני השבועות –
ימי "בין המצרים", מוגבלים בענייני שמחה,
ובפרט תשעת הימים שבהם "ממעטין בשמחה",
אולם נדרשת התבוננות בעומק עניינם של ימים אלו
שאינם עניין של "רע" ו"עונש" גרידא מאת ה', אלא
יש בהם תועלת ותכלית.

במדור "ינה של תורה" יתבאר עומק ענין החורבן
והגלות וממילא עניין העבודה בימים אלו, על יסוד
הפרשיות שנקראות לעולם בבין המצרים – מוות,
מסעי דברים, ויתברר כיצד דווקא בימים אלו
נוספת חיות מחודשת והתלהבות גדולה בעסק
התורה ומצוותי, כאשר עומק החושך מעורר את
הרצון לאור.

במדור "שיחות קודש" הובאו דברות רבנו
אודות האופן הנכון להסתכל על הגלות, שכל רגע
בגלות הוא רגע של הכנה לגאולה, וע"י הסתכלות
זו יש ליהודי כח גם בזמן הגלות להכין את העולם
לגאולה, וכביטוי המופלא של הבעש"ט אודות כוחו
של כל יהודי לשידד את מערכות הטבע.

במדור "תורת חיים" נלקטו כמה מכתבים אודות
הנדרש בימי בין המצרים, ובכללן הדרכות מעשיות
בענייני חינוך ואהבת חיים – אהבה בלי מיצרים בימי
בין המצרים.

ויה"ר אשר על ידי העבודה כראוי בימי בין
המצרים, נזכה לצאת מן המיצר אל המרחב, כאשר
"ירחיב ה' אלקיך את גבולך" (ראה יב, כ), בגאולה
השלימה בעגלא דידן.

המערכת

מטות מסעי

ב מקדא אני דודש

"לבני ראובן ולבני גד" או
"בני גד ובני ראובן"?

ע"פ לקטיו שידות ח"ט עמ' 1 ואילך; עמ' 15; ח"ט עמ' 102 ואילך

ה פנינים • עיון וביאוד

• הטעם שמשנה רש"י מ'גבול' ל'מצר'
ע"פ לקטיו שידות ח"ה עמ' 122 ואילך

• מדוע הרצח יוצא מעיד מקלטו
אף שמתמנה כד"ג חדש?

ע"פ לקטיו שידות ח"ג עמ' 208

ו יינה של תורה

להאיר את המדבר והגלות

ע"פ תורת נגהם ח"א עמ' 161 ואילך

ט שיחות קודש

כל רגע בגלות – רגע של הכנה לגאולה

י פנינים • דרוש ואגדה

• העלאת בתי האמוריים לחוות יאיר

ע"פ לקטיו שידות עמ' 120 ואילך

• בארץ הגשמית דווקא "המצות נהגות"

ע"פ לקטיו שידות ח"ג עמ' 126

יא חידושי סוגיות

גדר הפרת נדרים שע"י חכם לשי' רש"י

ע"פ לקטיו שידות ח"ג עמ' 186 ואילך

יד תורת חיים

"בין המצרים" – ענינו ותיקונו

טו דרכי החסידות

בריאת מערה בראש ההר

וזאת למדוע, שדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן
שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי
המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות
שהופיעו שם, ויש להיפך, אשר במקורם מופיעים בקיצור
וכאן הורחבו ותבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים
בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים
יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת
בלבד, ושגויות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או
שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים
(כפי שנסמנו בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד
בעצמו על אמיתתם.

מקרא אני דהיש

ביאורים בפשוטו של מקרא

”לבני ראובן ולבני גד” או ”בני גד ובני ראובן”?

למי הי' מקנה רב יותר, לראובן או לגד? / בין ”לפי” ל”מתוך” / בני גד ובני ראובן כמתחילים במצות כיבוש ארץ ישראל / טעם עמידת בני גד וראובן לפני ישראל במלחמה

החלק האחרון של פ' מטות מדבר על שבט ראובן ושבט גד, שביקשו את עבר הירדן המזרחי לנחלה, והסכים להם משה ובתנאי שיבואו ויטלו חלק חשוב במלחמת הכיבוש של עבר הירדן המערבי.

וכך נאמר בתחילת הענין: ”ומקנה רב הי' לבני ראובן ולבני גד עצום מאד, ויראו את ארץ יעזר ואת ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה. ויבואו בני גד ובני ראובן ויאמרו אל משה . . . אם מצאנו חן בעיניך יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחווה, אל תעבירונו את הירדן” (לב, א-ה).

וכבר דקדקו המפרשים בסדר הדברים, שבתחילה נקט הכתוב ”ומקנה רב הי' לבני ראובן ולבני גד” – הקדים ראובן לגד; אמנם מיד לאחר מכן הפך הסדר ואמר ”ויבואו בני גד ובני ראובן” – הקדים גד לראובן, וכן הוא בכל המשך הפרשה שגד קודם.

וביאר, שבכל הענין היו בני ראובן טפלים לבני גד – ”כי הם נתנו העצה הזאת, והם היו המדברים תחילה למשה בנחלה הזאת, והם היו גבורים יותר מבני ראובן וכו'” (רמב"ן כאן) – ולכן הקדים הכתוב את גד לראובן בכל הפרשה;

אמנם בפעם הראשונה שמזכירם מקדים את ראובן לגד – שהרי סוף סוף הוא הי' הגדול. וכן הוא בפרשת דברים, כאשר מדבר על הנתינה בפועל של עבר הירדן לשני השבטים, ששם מקדים את ראובן לגד: ”נתתי לראובני ולגדי” (דברים ג, יב. וראה גם רש"י שם ג, יח) – כי בנתינת משה קדם ראובן, בהיותו הבכור.

ב. ויש להוסיף בטעם שהקדים הכתוב את ראובן בתחילת הענין – ”ומקנה רב הי' לבני ראובן ולבני גד” – שמסתבר הדבר שלבני ראובן הי' ”מקנה רב” יותר מאשר בני גד:

ראובן הי' ”בכור ישראל” (וישלה לה, כג), והיינו ”בכור לנחלה” (רש"י שם) – שירוש פי שנים.

ומעתה, כיון שליעקב הי' ריבוי צאן וכו' (ויצא ל, מג) – מובן הדבר שלראובן הי' "מקנה רב" הרבה יותר משאר השבטים, שכן כל אחד מהשבטים קיבל חלק אחד בנכסי יעקב ואילו ראובן הבכור קיבל שני חלקים.

ואמנם, גם לבני גד הי' "מקנה רב", וזאת מכיון שהם היו מחבבים את הזמן שירד מן השמים (ראה זהר ח"ג קנה, ב) ולכן לא אכלו מאכלים אחרים – כשם שעשו שאר השבטים, שהיו שוחטים מצאנם ובקרום למאכל – כך שהמקנה שלהם נשאר בשלימותו (כמבואר בתפארת יהונתן – לר"י אייבשיץ - כאן);

אך עדיין מסתבר הדבר שלבני ראובן הי' עוד יותר, שהרי קיבלו מלכתחילה פי שנים, ואם כן גם אם השתמשו בחלק מהבהמות שהיו להם למאכל (כשם שעשו שאר השבטים) עדיין נשאר להם הרבה מאוד (ולהעיר שלפי פירוש אחד בתפארת יהונתן שם הרי גם בני ראובן חיבבו את המן בדומה לבני גד ולא שחטו בהמות למאכל, וא"כ בוודאי שהי' להם יותר).

ג. אולם ברוב הפרשה מקדים את גד לראובן (כנ"ל), משום שהם היו העיקר בענין זה ובני ראובן טפלים אליהם.

וכן מבואר מדברי רש"י, שעל מה שאמרו בני גד ובני ראובן "ואנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל עד אשר אם הביאונום אל מקומם וגו'" (לב, יז) – מפרש רש"י: "בראשי גייסות, מתוך שגבורים היו, שכן נאמר בגד 'וטרף זרוע אף קדקד'; ומשמע איפוא שעיקר הגבורה כו' היתה בבני גד, ואילו בני ראובן היו טפלים אליהם בענין זה.

[אמנם להעיר שרש"י ממשיך ומביא שהם קיימו דבריהם בפועל: "וביריחו כתיב 'והחלוץ הולך לפניהם' – זה ראובן וגד שקיימו תנאם", וכאן הוא מקדים ראובן לפני גד. וכן הוא באמת בהכתובים שבספר יהושע המדברים על קיום התנאי בפועל – שמקדימים שם ראובן לפני גד (יהושע א, יב. ד, יב. קאפיטל כב). ויש לעיין בזה].

ויש להוסיף ולבאר דברי רש"י, שאין כוונתו (כמו שנראה לפום ריהטא) שבני גד (ובני ראובן) הציעו שילכו "לפני בני ישראל" ("בראשי גייסות") בגלל גבורתם המיוחדת – אלא, זה שהציעו עצמם ללכת בראש המלחמה, "לפני בני ישראל", הי' כדי לעקור מן השורש את החשש שעליו דיבר משה – שהם יראים מפני המלחמה:

כאשר אמרו למשה "אל תעבירונו את הירדן", טען משה כנגדם שרצונם זה יכול לבטא פחד מפני המלחמה בעבר הירדן המערבי, והשווה אותם לאבותיהם – בדור המרגלים – שיראו מפני הכניסה לארץ;

ועתה, כאשר רצו להוכיח שאין חשש זה נכון, וזה שהם מבקשים להתיישב בעבר הירדן המזרחי אינו מבטא פחד ומורא (אלא רק בסיבת ה"מקנה רב") – עשו זאת על ידי הדגשת הקצה ההפכי (וע"ד דברי הרמב"ם הידועים בהל' דעות פ"ב ה"ב): לא זו בלבד שאין הם יראים לצאת למלחמה ביחד עם כל ישראל, אלא שהם מוכנים אפילו להסתכן ולהיות בראש המלחמה, "לפני בני ישראל".

ולכן אין רש"י כותב כאן "לפי שגבורים היו" – כי לא זה הי' הטעם להצעתם; אלא הוא מדייק "מתוך שגבורים היו", להסביר שהדבר הי' אפשרי:

אם היו חלשים – אז לא היתה סברא כלל לאפשר להם ללכת בראש, שהרי אין לך קלקול גדול מהעמדת אנשים חלשים בראש המלחמה; אמנם כיון שבפועל "גבורים היו" – לכן היתה אפשרות שיציעו עצמם ללכת בראש, ובכך לעקור ולשרש כל חשש שהם יראים מפני המלחמה.

[אמנם בפ' דברים ג, יח כותב רש"י: "הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה לפי שהיו גבורים כו" – אך זהו חידוש שנתחדש בפרשה שם ואינו שייך לפרשתנו, ונתבאר מזה במק"א ואכ"מ].

ד. ועדיין צריך ביאור, דבשלמא בני גד ובני ראובן מצידם – מובן שהציעו ללכת בראש המלחמה כדי לשלול כל חשש וכו', אבל למה משה רבינו הסכים להצעה זו וקיבל אותה כחובה גמורה, עד שאמר להם (לב, כג) "ואם לא תעשון כן – הנה חטאתם לה' ודעו חטאתכם אשר תמצא אתכם"? ! [נמשמע לכאורה, שאפילו אם כן היו הולכים למלחמה באופן שווה לשאר השבטים, היו נחשבים ל"חוטאים" – רק משום זה שאינם הולכים בראש המלחמה!].

ויש לבאר, שזה מיוסד בהכלל (שהובא ברש"י עה"ת – עקב ת, א) "אם התחלת במצוה – גמור אותה":

כיבוש ארץ ישראל (באותו הדור) היתה מצוה המוטלת על הציבור, כלל ישראל. ובכן, בזמן שביקשו בני גד ובני ראובן להתיישב בעבר הירדן המזרחי – נעשה שטח זה חלק מארץ ישראל, ונמצא שעל ידי זה נפעל (למפרע) ההתחלה של כיבוש ארץ ישראל.

[אמנם הכיבוש בפועל הי' קודם לכן, אבל אם לא בני גד ובני ראובן הרי היו משאירים שטח זה חרב וכו' ולא הי' נחשב חלק מארץ ישראל כלל, וכמבואר בגור ארי' בתחילת פ' ואתחנן].

וכיון שעל ידם נפעלה ההתחלה של מצות כיבוש ארץ ישראל, חל עליהם חיוב מיוחד לסיים את הכיבוש – "אם התחלת במצוה גמור אותה".

ולכן, כאשר ביקשו שטח זה לנחלה, השיב להם משה שאם אכן יתיישבו בשטח זה יחול עליהם דין של "המתחייב במצוה", ומעתה לא די בכך שהם ישתתפו במלחמת הכיבוש של עבר הירדן המערבי ביחד עם שאר השבטים, אלא תחול עליהם אחריות מיוחדת – יותר משאר השבטים – לגמור את המצוה בפועל על ידי שילכו בראש המלחמה, ודו"ק.

מדוע הרוצח יוצא מעיר מקלטו אף שמתמנה כה"ג חדש?

וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אותו בשמן הקודש
שהוא (הכהן הגדול) בא להשרות שכניה בישראל ולהאריך
ימיהם, והרוצח בא לסלק את השכינה מישראל ומקצר את ימי
החיים, אינו כדאי שיהא לפני כהן גדול (לה. כה. רש"י)

בדרך כלל, אין דרכו של רש"י לפרש את טעמי
המצוות. ויש לבאר, שאחד הטעמים לכך שבנדוד"ד
ראה לפרש את טעם המצוה, כי דין זה – לישב
בעיר מקלט עד מות הכה"ג – הוא דין תמוה, שהרי
העונש שמקבל הגולה לעיר מקלט אינו שווה בכל
אחד, והוא משתנה מדור לדור בהתאם לאורך חיי
הכהן הגדול, וכן בכל דור גופא בין רוצח לרוצח;
וכדי לתרץ קושי זה פירש רש"י הטעם, שהוא מפני
ש"אינו כדאי שיהא לפני כהן גדול".

עוד יש להעיר, שבמפרשים הקשו על פירוש זה
(ראה רע"ב ומשכיל לדוד כאן), מדוע כשמת הכהן הגדול
מותר לרוצח לצאת מעיר מקלטו, והרי מיד מתמנה
כהן גדול חדש ושוב "אינו כדאי שיהא לפני כהן
גדול"?

ויש לתרץ:

כיון שפעולתו של הרוצח הייתה בחיי כהן גדול
זה, לכן המעשה שלו שבא "לסלק שכניה מישראל
ומקצר את ימי החיים" החליש את פעולתו של כה"ג
זה להשרות השכינה ולהאריך ימיהם של אנשי דורו,
ולכן "אינו כדאי שיהא" דווקא לפני כהן גדול זה.

ועוד יש לומר: לאחר מיתת הכהן הגדול פוקע
מיד איסור היציאה של הרוצח מעיר מקלטו, שהרי
אינו "לפני כהן גדול", ולאחר שמתמנה כהן אחר,
שוב כבר לא שייך להחיל עליו מחדש חיוב גלות
עוה"פ.

הטעם שמשנה רש"י מ'גבול' ל'מצר'

ונסב לכס הגבול מנעב למעלה עקרבים ועבר צנה והיו תוצאתו
מנעב לקדש ברנע ויצא חצר אדר ועבר עצמנה
ונסב לכס הגבול – כל מקום שנאמר ונסב או יוצא מלמד שלא
ה' המצר שוה (לה. ה. רש"י)

הן בפירושו על פסוק זה והן כמ"פ בפירושו
בפרשת גבולות הארץ, שינה רש"י מלישנא דקרא
"גבול" וכתב תחת' "מצר", וטעמא בעי.

ויש לומר: שני פירושים יש לתיבת גבול בלשון
הקודש:

א. גבול וקצה ש**מפסיק** בין שני מקומות והסימן
שמראה זאת, ועל דרך שכתוב במתן תורה "והגבלת
את העם" (יתרו יט. ב) ופירש רש"י "קבע להם תחומין
לסימן שלא יקרבו מן הגבול", ועל דרך זה "לא תסיג
את גבול רעך" (שופטים יט. ד) שפירש רש"י "שמחזיר
סימן חלוקת הקרקע לאחור כו".

ב. השטח והמרחב שבין הגבולות, כמ"ש במכות
מצרים "אנכי נוגף את כל גבולך בצפרדעים" (ווארא
ז, כז), וכן "ולא יראה לך שאור בכל גבולך" (בא יג,
ז), ועוד.

ולכן הדגיש רש"י שכוונת הכתובים כאן אינה
לשטח ארץ ישראל עצמה, אלא המקומות המסומנים
את התחום והמצר שלה, שמפסיקים בינה לשאר
הארצות.

יינה של תורה

עבודת ה' על פי הפרשה

להאיר את המדבר והגלות

בין המצרים הוא תקופה של אבילות, עם הגבלות על ענייני שמחה, ובפרט תשעת הימים שבהם "ממעטין בשמחה".

ויש החושבים, שבימים אלו אי אפשר שתהי' החיות וההתלהבות שיש בכל השנה כולה, וגם התפילה ולימוד התורה וקיום המצוות נעשים מתוך אבילות וכדוך.

במאמר שלפנינו יבואר עניין העבודה בימים אלו, על יסוד הפרשיות שנקראות לעולם בבין המצרים – מטות, מסעי ודברים, ויתברר כיצד דווקא בימים אלו נוספת חיות מחודשת והתלהבות גדולה בעסק התורה ומצוותי'.

"לחיות עם הזמן"

ידוע פתגמו של אדמו"ר הזקן (הובא בספר השיחות תש"ב עמ' 29 ואילך), ש"יש לחיות עם הזמן", ופירש כוונתו שיש "לחיות" את עבודת ה' בהתאם לפרשה שנקראת בתורה באותו שבוע.

והנה, ג' פרשיות נקראות לעולם בבין המצרים: מטות, מסעי ודברים. מובן, אפוא, שאת סגנון ואופן עבודת ה' בימי בין המצרים יש ללמוד מהעיון בפרשיות אלו.

תוכנן של פרשיות אלו הוא סיום תקופת היות בני ישראל במדבר סיני וסיכום מסעותיהם, ההכנה לכניסה לארץ, ואף כיבוש עבר הירדן שהיא חלק מארץ ישראל (אם כי קדושתה בדרגה נמוכה יותר, כמבואר במדב"ר פ"ז, ח).

[ובפרטיות: בפרשת מטות מצינו את עניין כיבוש ארץ סיחון ועוג ונתינתה לבני גד ובני ראובן, שהוא עניין ירושת עבר הירדן, וגם הכנה לפעולת שבטים אלו בכיבוש הארץ, בפרשת מסעי יש סיכום וסיום מסעי בני ישראל, ותוכן פרשת דברים הוא דברי משה רבנו לדור שנכנסו לארץ].

ובזה צריכים "לחיות" בעבודת ה' של ימי בין המצרים, בסיום תקופת המדבר, וההכנה לכניסה לארץ, וכפי שיתבאר.

החורבן מתחיל את הגאולה

כאשר מתבוננים בעניין החורבן והגלות, לכאורה זהו עניין של הירוס ועונש, אך תורתנו הקדושה היא תורת חסד, וצריך לומר שגם הגלות היא לטובתם של בני ישראל ולתועלתם.

וכפי שמוכן בפשטות, שהחורבן בא "מפני חטאינו", ומצד החטאים הי' צריך להיות עונש בגוף, אלא שמחמת חסדו של הקב"ה "שפך חמתו על העצים ועל האבנים" (איכה רבה פ"ה, יד. ועוד), ונמצא שאופן החורבן, שהי' באופן "על העצים ועל האבנים" הוא ענין של חסד.

ויתירה מזו, שגם החורבן עצמו מביא ומתחיל את הגאולה:

מסופר במדרש איכה רבה (פ"א, נא), שבתשעה באב בשנת החורבן הי' יהודי שהי' עומד וחורש את שדהו, וגעתה פרתו, ועבר שם ערבי שהי' מבין בשיחת הבהמות, ואמר לו שמצעקת הפרה יודע הוא שעתה חרב בית המקדש. ומיד לאחר מכן געתה פרתו פעם שני', ופירש לו הערבי שעתה נולד מושיען של ישראל.

ותוכן סיפור זה הוא, שאין זאת שהחורבן הוא עניין בפני עצמו וכאשר מסתיים החורבן והגלות באה הגאולה, אלא החורבן עצמו קשור לגאולה, כי הכוונה הפנימית של החורבן והגלות היא שעל ידה אפשר לבוא לגאולה.

הגלות – לכבוש את העולם

ויש לבאר כיצד החורבן והגלות הוא זה אשר מביא לגאולה, בפנימיות העניינים:

תפקידם של בני ישראל בעולם הגשמי, הוא "לכבוש" את העולם כולו, להאיר בו את אור הקדושה, ולעשותו מקום ראוי שישכון בו הבורא ית'.

ובזמן שבית המקדש הי' קיים, והיו בני ישראל יושבים על אדמתם, הייתה נעשית עבודה זו של הארת העולם כולו באופן שמארץ ישראל יצאה אורה לכל העולם כולו.

אמנם, מפני חטאינו נחלש אור הקדושה ולא הי' ביכולת אור זה להאיר את העולם כולו, וזוהי מטרת החורבן בפנימיות העניינים, שיתפזרו בני ישראל בכל המקומות שבעולם, ויאירו את אור הקדושה בכל הארצות והמדינות שבאו שמה (ראה אור החיים בהר כה, לט).

משל למה הדבר דומה, להפרש בין אבוקה לנר, שאבוקה יכולה לעמוד במקומה ולהאיר למרחקים, ואילו כאשר מדובר בנר, צריכים להביא את הנר אל המקום שבו רוצים להאיר (ראה גם תורה אור בראשית ה, ד ואילך).

וכך גם על ידי החטאים נתמעט אור הקדושה, והוצרכו לגלות מארץ הקדושה בכדי שיצליחו להפיץ את אור הקדושה בכל העולם.

ולפי זה נמצא, שבפנימיות הנה הגלות היא חסדו של הקב"ה, שבאופן זה יכולים בני ישראל לקיים תפקידם ושליחותם בעולם.

להפוך את המדבר למקום מושב אדם

עניין זה מתבטא היטב בפרשיות מטות, מסעי ודברים:

בפרשיות אלו מסיימים ומסכמים את מסעות בני ישראל במדבר. המדבר בגשמיות הוא שמש ואינו מקום מושב אדם – "ארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" (ירמי' ב, ו. הפטרת פרשתנו), וכך גם ברוחניות המדבר הוא מקום של היפך הקדושה: "אדם" קאי על בני ישראל,

"אתם קרויין אדם" (יבמות סא, א), והמדבר אינו מקום למושב בני ישראל, ומאידך המדבר נקרא "מדבר העמים" (יחזקאל כ, לה) שהוא מקום מושב אומות העולם, ומשכן לטומאה ולסטרא אחרא (ראה לקוטי תורה פרשתנו פח, ג. צא, ב. ועוד).

וכאשר הלכו בני ישראל במדבר העלו את המדבר לקדושה, ועד שכל מסעותיהם מגויים וכתובים בפרשתנו, ובכך נעשה תיקון והפיכת מקומות אלו לקדושה. כאשר הפסוק מונה את המסע ד"ויחנו בעלמון דבלתימה", על דרך משל, הרי תיבות אלו קדושות בדיוק כמו התיבות "אנכי ה' אלקיך" (יתרו כ, ב), וכך מעלים את המדבר, ועושים ממנו פסוקים בתורה.

ועל ידי מסעות אלו, נעשו ראויים ומוכנים לכניסה לארץ, שגם היא נזכרת בפרשיות אלו, שבפרשת מטות כבר מתואר כיבוש עבר הירדן, ובפרשת דברים מדבר משה רבינו בפני הדור שנכנסו לארץ, לקראת כיבוש ארץ הקדושה.

וזהו מעין עניין החורבן והגלות, שבו נתפזרו בני ישראל בכל הארצות, בכדי להאיר שם את אור הקדושה ולהעלותם להיות משכן לו ית', ועל ידי עבודה זו באים לכניסה לארץ שתהי' בגאולה, בבניין בית המקדש השלישי.

שמחת עבודת ה' בבין המצרים

ומעתה יש לבאר כיצד יש "לחיות עם הזמן", עם סיפור מסעות בני ישראל, בימי קריאת סיפור זה בתורה – ימי בין המצרים:

אמנם בפשטות ימים אלו הם של חורבן ואבילות, בדוגמת מסע בני ישראל במדבר השמם, אך כשם שבני ישראל במדבר היו עובדים עבודתם להאיר את המדבר ולהופכו לקדושה ועל ידי זה נכנסו לארץ, כך גם בזמן הגלות, ובעיצומה של האבילות, יש עבודת ה' שבזמן הגלות – להאיר את "מדבר העמים" ואת החושך שעל אור הקדושה, ובכך להביא את הגאולה העתידה.

והנה, יש הטועים לומר שבבין המצרים אי אפשר שיהי' עניין של שמחה, שהרי הוא זמן של אבילות וציון החורבן, אך באמת כל עניין של לימוד התורה וקיום המצוות צריך שיהי' בחיות ובהתלהבות, שהרי על לימוד התורה נאמר "פיקודי ה' ישרים משמחי לב" (תהלים יט, ט), ועל המצוות ציוותה תורה שיהיו באופן של "עבדת את ה' אלקיך בשמחה" (תבוא כח, מז), וימי בין המצרים לא יצאו מכלל זה, ולימוד התורה וקיום המצוות צריך להיות בהם במלוא החיות וההתלהבות.

ועל פי המבואר למעלה, שעניין הגלות הוא בשביל להאיר את החושך ולבוא לבניין בית המקדש השלישי, הרי השמחה בענייני התורה והמצוות שבימי בין המצרים, בזמן שבו מודגש יותר החושך, יתירה היא משמחת "עבדת את ה' אלקיך" שבכל השנה כולה.

וכמשל בעל עסק שמקדיש עתים לתורה ולתפילה, שיש לו חיות ושמחה בעבודת ה' שלו יותר מיושב אהל, שכן יושב אהל עסוק כל היום בתורה ובתפילה, אך בעל העסק שכל היום הי' טרוד בעסקי פרנסתו, הנה כאשר עוזב סוף סוף את הבלי העולם ועוסק בעניין של קדושה, הרי נרגשת בו חיות והתלהבות יתירה.

כי כאשר ישנו מצב של "מיצר", הרי "מן המיצר קראתי" (תהלים קיח, ה) - שעצם המצב הדחוק מביא ליתר התלהבות, חיות וחוזק בעבודת ה'.

ומעין זה, הרי בזמן הגלות, כאשר למרות החושך והקושי ממשיכים לעבוד את ה', הרי החושך וה"מיצר" צריך לעורר תוספת חיות בעבודת ה', ובפרט בימי בין המצרים כאשר מודגשת יותר הגלות, הנה עבודת ה' צריכה להיות אז בחיות יתירה ובשמחה מיוחדת.

שיחות קודש

כל רגע בגלות - רגע של הכנה לגאולה

מרגיש את עצמו ל"בן חורין" ("ער איז שוין ניט אין גלות"), והיינו, שהנשמה היא במעמד ומצב של חירות, ועבודתו בגלות היא כמו "בן חורין" שצריך להוציא מישהו אחר שנמצא עדיין בשבי'.

וענין זה מתבטא באמונה בביאת המשיח שיבוא בכל יום - לא אמונה בדרך מקיף, אלא אמונה שחודרת בכל כחות נפשו בדרך פנימי, ואמונה זו גופא מוציאה אותו מהגבלות של הגלות, ובמילא יכול לעבוד עבודתו מבלי להתחשב בהמיצרים וגבולים שמצד הגלות.

וזהו הביאור בפתגם המקובל בשם הבעש"ט, שכל אחד מישראל יכול לחצות נהר ע"ג מטפחת ("דורכשווימען אַ טייך מיט אַ פּאַטשיילע"), אלא שצריך להאמין בזה. והיינו, שכאשר האמונה היא (לא בדרך מקיף, אלא) בדרך פנימי, מעמדת היא את האדם כולו, בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, במעמד ומצב שלה (של האמונה), ואז, לא יפלא שהוא מושל על הטבע, כיון שמיציאותו היא למעלה מהטבע, וכל מיציאות הטבע לא נברא אלא בשבילו, כמארז"ל "בראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית", וכיון שהענין ד"נקראו ראשית" הוא אצלו בגילוי, פועל הוא כל מה שצריך לפעול באין מפריע.

...ידיעת ענין זה (שהגלות עצמה גורמת העלי' של הגאולה) פועלת שיהי' קל יותר כשנמצאים עדיין בגלות:

לא זו בלבד שיודעים שבודאי יצאו מהגלות, אלא יתירה מזה - שיודעים שכל רגע שנמצאים במעמד ומצב של גלות, מהוה הכנה והכשרה ליציאה מן הגלות אל הגאולה. ובמילא, מסתכלים על כל רגע בגלות - לא כמו רגע בגלות, אלא כמו רגע של הכנה לגאולה.

וההסברה בזה - שבכל פעולה שיהודי עושה בכל יום ויום במשך שהותו בגלות, הרי הוא מאיר עוד חלק בעולם הזה הגשמי והחומרי, ובמילא הרי הוא מברר ומזכך עוד חלק בעולם הזה הגשמי והחומרי, עוד חלק מקליפת נוגה כו', שעיי"ז פועלים את תכלית השלימות של ימות המשיח שהוא גילוי אור אין סוף ב"ה בעוה"ז הגשמי, כמבואר בארוכה בתניא. וכיון שכך, הרי מובן שצדיקים להסתכל על כל רגע שבו מוכרחים עדיין להיות בגלות - לא כמו רגע של גלות, אלא כמו רגע של הכנה והקדמה לגאולה. ואז, נקל יותר להתמודד עם קשיי הגלות ולעבוד עבודתו כדבעי.

זאת ועוד - שהעבודה היא באופן שהאדם

בארץ הגשמית דווקא "המצות נוהגות"

זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ כנען לגבולותיה
זאת הארץ אשר תפול לכם וגו', לפי שהרכה מצות נוהגות
בארץ ואין נוהגות כחוצה לארץ הוצרך לכתוב מצרני גבולי
רוחותי סביב לומר לך מן הגבולים הללו ולפנים המצות נוהגות
(לה. ב. רש"י)

יש לבאר את הדברים בעבודת האדם לקונו:

כנסת ישראל היא הנקראת "ארץ" (ת"א א, ג), ועלי
הכתוב אומר "זאת הארץ אשר תפול לכם" – ירידת
הנשמה לעולם הזה להתלבש בגוף, מכיון שירידה
זו אינה מדרגא לדרגא אלא הנשמה יורדת "מאיגרא
רמה לבידא עמיקתא" הרי היא כמו 'נפילה'.

ועל כך נרמז בדברי רש"י, "שהרבה מצות נוהגות
בארץ . . מן הגבולים הללו ולפנים המצות נוהגות",
כי כוונת הירידה והנפילה של הנשמה לארץ היא
קיום המצוות המעשיות, שקיום מצוות אלו אפשרי
רק בתוך "הגבולים" של הארץ הלזו הגשמית. ועי"ז
היא מתעלית בעילוי עצום, עוד יותר מכפי שהיתה
קודם ירידתה (לקו"ת בהר מב, ב).

העלאת בתי האמוריים לחות יאיר

ויאיר בן מנשה הלך וילכד את חותיהם ויקרא אתהן חות יאיר
חותיהם – (כפרניהון (כ. מ. א. רש"י)

בטעם שבני גד ובני ראובן שינו את שמות הערים
שירשו מהאמורי, מבואר ברבינו בחיי (פרשתנו לב, ג)
שסיחון ועוג "היו עובדים ע"ז כו' ולכן בני גד ובני
ראובן כאשר ידעו זה הסבו שמות הערים לשמות
אחרים ורצו להתישב בהם ולעבוד שם הקב"ה
ולייחד אותו כו' ולכן ביקשו יותן את הארץ הזאת
לעבדיך לאחווה, נהי' סבה לבטל ע"ז וליחד השם
יתברך".

ועפ"ז יש לומר שגם מה שיאיר בן מנשה קרא
את החוות שלכד על שמו, מרומז בזה ענין ביטול
העבודה זרה שהי' בהן והפיכת הערים לקדושה, כי
"חוות יאיר" הוא לשון אור וחיית, היפך העבודה
זרה שעניינה חושך ומוות.

וענין זה, שלכידת החוות של האמוריים ושינוי
שמותיהן שייך לביטול שמות העבודה זרה והפיכתן
לקדושה, נרמז בפירוש רש"י על "חוותיהם" –
"כפרניהון":

בביאור החילוק בין מרכבת יחזקאל, שנתבאר
פרטי' בארוכה, למרכבת ישעיהו, אמרו חז"ל (הגיגה
יג, ב): "אינו דומה בן כפר שראה את המלך לבן כרך
שראה את המלך". דהיינו שבן כפר בא ממקום רחוק
וראיית פני המלך חדשה וזרה לו, ולכן הוא מתפעל
ממנה ביותר, משא"כ בן כרך.

וכן הוא בעבודת האדם לקונו, בענין ראיית מלך
מלכי המלכים הקב"ה, דבן כרך רומז על מי שעבודתו
היא בעולם הקדושה, וענין של גילוי אלקות אינו
חידוש אצלו; משא"כ בן כפר הוא מי שעבודתו היא
באופן שהעולם הגשמי מעלים ומסתיר על אלקות,
ולכן כאשר הוא מצליח לזכך את העלם העולם
ולהעלותו לקדושה הרי התגלות של קדושה אצלו
היא "ברעש גדול" מחמת החידוש שבדבר.

ונמצא, שענין של "כפר" מרמז על כללות
העבודה דבידור וזיכוך העלם והסתר העולם, וכנ"ל
בענין לכידת ערי ע"ז והפיכתם לקדושה.

המדור מודפס לעילוי נשמת
הרב שמעון
ב"ר מנחם שמואל דוד הלוי
ע"ה רייטישק
נפטר כ" כסלו ה'תשפ"ב

היהודי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

גדר הפרת נדרים שע"י חכם לשי' רש"י

יבאר דלשי' רש"י עיקרו ע"י פתח ואין ענינו פעולה וביטול כ"א גילוי מילתא דליהא כאן נדר / ועפ"ז יתיישב מה שמפרשי' למקרא נראה דנקיט דא"צ כלל ללימוד מפורש מן המקרא דחכם מתיר נדר

שאילו ידע מתחילה שכן עתיד להיות לא הי' נודר נמצא שמתחילתו אינו נדר".

ומדבריו למדנו ג' דברים בגדר התרת נדרים (עיי' צפע"נ על הרמב"ם שם ה"א), חדא דהיתר נדרים מעיקרו הוא ע"י פתח חרטה, שאילו ידע מתחלה שעתיד להיות כך וכך לא הי' נודר מלכתחלה. היינו דאע"ג דאמרי' בש"ס שהיתרו של נדר הוא בשני אופנים, ע"י חרטה או ע"י פתח (ועיי' היטב בסוגיא דנדרים כא: ושם עז:, עירובין סד: וברש"י ותוס' ומפרשים), מ"מ עיקרו של היתר נדרים (גם כשתלוי בחרטה) הוא ע"י פתח לנדרו. ועוד למדנו מכאן דהתרת הנדר אינה פעולה הנעשית (עכשיו) ע"י החכם, אלא הדבר הנובע מצד הפתח, שע"י הפתח נמצא שהנדר בטל מאליו (ע"ד לשון רש"י בעירובין שם "צריך לחכם למצוא פתח לשואל שיהא לו פתחון פה לומר לדעת כן לא נדרתי ואילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי נודר ונמצא נדר נעקר מאליו". ועיי' בצפע"נ שם בשם השאילתות "דבאמת הנדר בטל מעצמו רק החכם צריך לומר לו זה". ולהעיר עוד די"א בפתח לא בעי היתר חכם כלל אלא שרי לנפשי' כי הוי נדר בטעות - ראה רשב"א ומאירי נדרים כב:, ובשער המלך לרמב"ם

תנן בחגיגה י. "היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמוכו", ופרש"י "התרת נדרים שאמרו חכמים שהחכם מתיר את הנדר מעט רמז יש במקרא ואין על מה לסמוך אלא שכן מסור לחכמים בתורה שבעל פה" (דברפרשה לא מיירי אלא בהפרת נדרי בת ע"י האב ונדרי אשה ע"י בעלה כו'). והנה להלן בסוגיין באו דעות כמה תנאים דס"ל ד"יש להם על מה שיסמוכו" מכמה כתובים (אבל אינם בפרשת נדרים), ולבסוף מסיק "אמר ר"י אמר שמואל אי הואי התם אמרי להו דידי עדיפא מדידכו, שנאמר (פרשתנו ל ג) לא יחל דברו, הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו", ומסיק רבא ד"לכולהו אית להו פירכא לבר משמואל דלית לי' פירכא כו'", עיי"ש. ואכן לימוד זה דשמואל הוא שהובא בפוסקים וכו' כמקור על התרת נדרים, עיי' שאילתות שאילתא כג, רמב"ם הל' שבועות פ"ו ה"ב ועוד (ובר"ח בסוגיין: "כלומר יש לו ראי' מן התורה שיש לו רשות להתיר נדרים ואינם כעופות הפורחים באויר כאשר שנינו במשנתנו").

והנה בגיטין פג: אמר ר' יוחנן "אין חכם מתיר כלום אלא בחרטה", ופרש"י "שפותח פתח לנודר בדברים הבאים לו ע"י נדר זה

חכם ומומחה) [ואפילו להלן בכל הפרשה (שכנ"ל לא נזכרה בה להדיא אלא הפרת האב נדרי בתו והבעל נדרי אשתו כו') לא הודיענו רש"י מקור לזה, ואף לא הביא כלל הא דדרשינן מ"לא יחל", ומשמע דלדידי' אי"צ לזה בפשוטו של מקרא].

וְלִפְנֵיהֶ֙נּוּ֙ י"ל דשיטת רש"י בפירוש המקראות מתבססת על שיטתי' בש"ס, כי לפי שיטה זו יש מקום לילך בדרך המפרשת שאי"צ כלל ללימוד ודרשה מיוחדת דהיתר נדרים ע"י חכם כי כיון שההיתר הוא ע"י שפוחתים לו פתח לנדרו, ואין בזה פעולה מחודשת מצד החכם כ"א גילוי מילתא בעלמא, שהחכם רק מראה לדעת שהי' כאן טעות בנדר ואדעתא דהכי לא נדר, והוא מילתא דפשיטא שאם נתגלה שהנדר הי' בטעות הנדר בטל מעיקרו, ומתחלה לא חל ע"ז החיוב ד"לא יחל דברו" (וא"כ עכ"פ מצינו היתר א' ע"י חכם שאינו צריך ללימוד, והוא היתר דפתח, ושוב שפיר יכול רש"י בפשט המקרא לעסוק רק בהיתר זה ולנקוט דאי"צ לקרא; ואילו היתר דחרטה ע"י חכם לא נקט לי' כלל בדרך לימוד פשט המקראות, וק"ל). והחידוש בהפרשה הוא רק בהפרת נדרים ע"י האב והבעל, שאינו ע"י פתח חרטה כו', וע"ז בא עיקר פרשת נדרים כאן.

וְלִפְנֵיהֶ֙נּוּ֙ מהא דאשכחן בשי' המבי"ט בשו"ת ח"א סי' צח, דנדר היתר בפתח אין צריך התרה מן התורה, כ"א מדבריהם. ע"ש בארוכה. אלא שלדעתו א"צ היתר חכם כלל, ולדעת רש"י הנ"ל (שהביא דין הפרת נדרים ע"י יחיד מומחה) גם מה"ת צריך עכ"פ לאמירת החכם מותר [ך].

וְעַפ"ז מחזור מה שלא הביא רש"י הדרש "הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו"

שם ה"ה דכ"ה דעת רש"י בנדרים סה:). ועוד בה שלישית, ויתירה על כולנה, מדברי רש"י שמענו דההתרה אינה בגדר ביטול, אלא הוי גילוי מילתא שאינו נדר מתחילתו (עיי' ל' יד רמה בב"ב קכ:), ולכן מדייק רש"י "נמצא שמתחילתו אינו נדר" (ולפ"ז לרש"י הא דאמרינן בכתובות עד: ד"חכם עוקר את הנדר מעיקרו", אין הפירוש בזה שהחכם מבטל עכשיו את הנדר (למפרע) כאילו לא הי', אלא שמגלה עכשיו שמעיקרא הוי נדר בטעות). ועיי' כס"מ הל' נדרים פי"ג ה"ב בכיור דעת הרמב"ם (ע"פ רש"י כתובות שם) "דלפי זה ענין התרת חכם אינו אלא הוראה שמורה שהוא מותר מאחר שאילו ידע שאירע לו כן לא הי' נודר הוי כאילו פירש שלא נדר ע"ד כך וא"כ לא חלה השבועה או הנדר והחכם מורה לו שהוא מותר. . חכם עוקר נדר מעיקרו כו' והחכם מורה שלא חל הנדר מעיקרו". ולהעיר מתוס' רי"ד רפ"ג נדרים. ועוד.

וְעַפ"ז יש לתרץ מילתא דתמיהא בל' רש"י בפירושו על התורה, דכ' בריש פרשת נדרים האמורה "אל ראשי המטות גו'" – "ומה ראה לאומרה כאן, למד שהפרת נדרים ביחיד מומחה ואם אין יחיד מומחה מפר בשלשה הדיוטות". ומשמע מלשונו כאילו עצם וגוף הדין דהפרת נדרים כבר ידוע וברור מכבר, ולא מכאן מקורו (ועיי' ירוש' חגיגה פ"א ה"ח דמשמע דלחד מ"ד בתיבות הכתוב דהכא הוא הוא המקור להפרת חכם, ועיי"ע פ' המיוחס לרש"י בנדרים עה.), אלא כאן בא הכתוב רק להוסיף על גוף הדין ולהודיע פרט זה שההפרה היא ע"י יחיד מומחה (ואם אין יחיד מומחה מפר בשלשה הדיוטות), ולכא' מנא לן בפשוטו של מקרא שיש אפשרות של "הפרת נדרים" ע"י אדם אחר (ועתה רק קמ"ל דבעי למהוי

והתרת הנדר מעכשיו (עיי' בארוכה חידושי הצ"צ לש"ס ר"פ דגיטין) לא יתכן הלשון "אחרים מוחלין לו" אי נקטינן כנ"ל (בשי' רש"י) בהגדרת התרה, שאין זה שנתחדש עתה הביטול, באופן שעכשיו הוא כאילו לא הי', אלא שהוא דבר שבסברא, היינו שאין זה כמו מחילת חוב, אלא גילוי מילתא שלא הי' כאן נדר מעולם.

[ועיי' ע' לקו"ש חל"ג מטות עוד אופן בזה, שבאמת אליבא דפשט המקראות יותר י"ל דרש"י נקיט גדר אחר בהתרת חכם דהוי שוה ממש לגדר הפרה שע"י בעל ואב (ודלא כבש"ס נדרים עז: ואילך וב"ב קכ: דבעל בהפרה וחכם בהתרה), שכשם שהפרת בעל היא אף בלא שום טעם (עיי' רשב"ם ב"ב שם וט"ז יו"ד שם סק"ד בפ' דברי שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן הנ"ל) ולא משום פתח וחרטה, ה"ה בהתרת חכם דהוי בגדר זה ואי"צ כלל פתח וחרטה (ולהעיר גם משו"ת המבי"ט שם "ואפשר דמדאורייתא אפילו בלא חרטה הוי מצי למישרי' נדר ושבועה משום דכתיב כו", ע"ש), וא"כ הוי ממש מעין הפרה המפורשת בפרשה, "וראשי המטות" מפירים נדרי העם כשם שאב ובעל מפירים נדרי הבת והאשה שברשותם (ועיי' כלי יקר בפרשתנו ל, ג), ולפ"ז מתבארים כו"כ דקדוקים בפירוש רש"י למקראות כאן, עיי"ש בארוכה].

כי ע"פ פשט המקרא, לא רק שאין צורך בלימוד זה, אלא שדרש זה אינו מתאים לתוכן ענין התרת נדרים – כי ההתרה אינה תלוי' באחרים שהם פועלים התרת הנדר.

וְלֹא־הֵעִיר דאף גוף הדרש "לא יחל דברו . . אבל אחרים מוחלין לו" אינו מתאים לענין ההתרה ע"פ פשטות, שהרי רש"י פירש "לא יחל דברו, כמו לא יחל" דברו לא יעשה דבריו חולין", וא"כ אין מקום (עכ"פ ע"פ פשט) לדרוש "אבל אחרים עושין אותו חולין" (היינו שיכול להחליט דברו) – כיון שגדר ההתרה ע"פ פשט הוא גילוי מילתא שמעיקרא לא הי' ("דברו") דיבור של נדר.

וְגַם לפי פירוש הראשונים (שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן סי' רסב, הובא בב"י וב"ח) יו"ד סוכ"ח קרוב לתחלתו) בלשון הש"ס "אבל אחרים מוחלין לו" – "מחילה ויחל הכל ענין אחד שלשון לא יחל לא יתיר, והענין כמתיר הקשר שחזור הענין כאילו לא הי' . . וזהו שאמרו שחכם עוקר הנדר מעיקרו ומחילה ג"כ שעושה את החוב או החטא כאילו לא הי'" – שמפרש שענין המחילה הוא כמו התרת הקשר, והיינו שהי' קשר ועכשיו מתירו (אלא שלאחרי ההתרה הרי הוא (מעתה) כאילו לא הי') – הרי גם לפי זה המשמעות היא שיש כאן פעולה של ביטול

"בין המצרים" – ענינו ותיקונו

"לעשות לו דירה בתחתונים"

...אף על פי שלכאורה הזמן דבין המצרים הוא עת של אי-שמחה כיון שמזכירים ע"ד החורבן וההירוס, אבל פשיטא שגם זמן זה אינו ענין לעצבות ונמיכת רוח, אלא אדרבה, שהרי מה שנחרב הוא בית המקדש התחתון הבנוי מעצים ומאבנים ולא ביהמ"ק הרוחני והפנימי, וידוע מאמר רז"ל על הפ' ושכנתי בתוכם, בתוך כל או"א מהם.

וענין דבין המצרים הוא להזכיר ולעורר אשר החובה על כל אחד ואחת מבני ישראל הוא לעשות לו דירה בתחתונים על ידי שמירת התורה ומצותי' בחיי היום-יום לקיים מש"כ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ממש, ולהחיש הגאולה השלימה על ידי משיח צדקנו בהפצת המעיינות אפילו בין אלו שעדיין חוצה.

וגדולה האחריות על כל אחד ואחת מאתנו בימינו אלה בפרט, אחר החורבן וההרס הנורא שראינו במו עינינו, ואותנו הצילה ההשגחה הפרטית והשאיירה אותנו לפליטה כדי להחיות עם רב. וכיון שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, הרי ברור שיחד עם האחריות הגדולה כפולה ומכופלת המוטלת על כל אחד ואחת ניתנו גם הכחות והיכולת והאפשריות למלא כל אחד תפקידו.

ויהי רצון אשר בקרוב ממש ימים אלו יהפכו לששון ולשמחה.

בברכת הצלחה בעבודתן בקדש.^א

חינוך בימי בין המצרים

...בעמדנו בימי בין המצרים, אשר גם זה קשור בחינוך, כמאמרם ז"ל "לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן", ובאותה סוגיא עצמה בהמשך שלה "אל תגעו

במשיחי - אלו תשב"ר", ותיכף לאחר זה "אין העולם (כל העולם) מתקיים אלא בשביל הבל של תשב"ר" (שבת קי"ט, ב), יהי רצון שבכל תפוצות ישראל וגם באה"ק ת"ו יתוסף בהאמור [-]בעניני חינוך] ככל האפשרי וככל הדרוש, והרי כשבטלה הסיבה בדרך ממילא בטל המסובב, ויהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים.^ב

כולל - שתהי' מוזהו כשרה בכל חדר שבבית יהודי, הוספה בלימוד תורתנו, גם לימוד בעל פה, נתינה לצדקה בכל יום חול (בל"ג), וקיום כל המצוות בכלל,

וגם ישתדל שכל אחד ואחת יעשה כל זה - מיוסד על הציווי ואהבת לרעך כמוך, אהבה בלי מצרים.

ויהי רצון שיקיים בכל אחד ואחת: מבין המצרים קראתי ה' ענני במרחב ה', הרחבה בכל, ויהפכו ימים אלה לששון ולשמחה - בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

בברכה להצלחה רבה בכל זה!

התקון – אהבת חנם

...ימים אלו דבין המצרים מזכירים ומעודדים ביחוד בכל הענינים שבשטח האמור [-]סיוע לזולת], שהרי הודיעונו חכמינו ז"ל, אשר לא חרבה ירושלים אלא בעון שנאת חנם; שמה מובן שהתקון צריך להיות בעיקר באהבת ישראל, ועד לאהבת חנם.

ופירושו: אהבה לישראל שאינו חייב לו מאומה, ולא קבל טובה ממנו, ולא עוד אלא שאפילו אינו מכירו.

וכידוע פתגם מורנו הבעש"ט, אשר אהבת ישראל צריכה להיות לכל אחד מישראל הנמצא גם בקצוי תבל ושלא ראה אותו מעולם.^ג

א. אגרות קודש ח"ו עמ' ש / ב. אגרות קודש ה"ב עמ' רסה / ג. אגרות קודש ה"א עמ' רנו / ד. מנכתב כב תמוז ה'תשנ"ג

הרה"ת ההסידות

מתוך כתבי רבותינו נשיאי חב"ד

בריאת מערה בראש ההר

היה אם יסע אדם בדרך ויגיע זמן תפילה והרי אסור להתפלל על פני השרה במקום פתוח, לכן ברא הקב"ה סלעים הלולים כאלה, שהם כמו בתים כדי שיוכלו להתפלל שם

"לכן ברא הקב"ה סלעים הלולים כאלה"

[מזכרונות אדמו"ר הריי"צ נ"ע אודות ימי ילדותו, בעת נסיעתו עם הוריו למקום המרפא יאלטה שבחצי האי קרים]: נוסעים אנו בין הרי קרים, בין סבסטופול ליאלטה, במרכבת עגלת צב ותומה לארבעה סוסים, כמנהג המקום ההוא.

הנוסעים - הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [מוהרש"ב] צוקללה"ה זי"ע, ותבדל לחיים טובים ארוכים ונעימים בטוב רוחני וגשמי כבוד אמי מורתי הרבנית הכבודה ת' לאויט"א, ואצל העגלון יושבת המבשלת, האשה האומנת שלי.

המסע הוא בין הרים גבוהים, גבוהים מאד, מקום סלעים, והדרך סוכבת והולכת מתחת להרים, מימין - ההר, ומשמאל - שפת הים.

עוברים אנו דרך תחנה אחת אשר מקומה בהר, ומשם ואילך הנסיעה בין ההרים. באחד המקומות עמדנו לנוח על פני השדה, כלומר בין תחנה לתחנה, אשר רגילים המה הרכבים לרעות את בהמתם שמה.

ישבנו על אחד הסלעים, הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק צוקללה"ה נבג"מ זי"ע, פנה לו הצדה, תחת אחד הסלעים הגבוהים, או יותר מדוייק, נכנס לבקעה קטנה בין שני סלעים גבוהים, ויתפלל תפילת המנחה, אם כי השעה עדיין שעה שני' צהרים.

כבוד אמי מורתי הרבנית הכבודה ת' לאויט"א העריכה איזה עניני מאכל, כי עלינו עוד לנסוע כחמש או שש שעות במרכבה זו או במרכבה אחרת.

ואני, אם כי רציתי להיות יותר בחברת הרכב המתעסק עם הארבעה סוסים אשר לו, אבל אבן כבדה מעיקה על לבי, הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק צוקללה"ה נבג"מ זי"ע הגיד לי אשר בכאנו ליאלטה, יבוא לשם איש מיוחד, מלמד אשר ילמוד עמדי.

ואני לא ידעתי מראהו של האיש המיועד לבוא, וטרם אדע ארחותיו והנהגותיו, אם יהיו כארחותיו של מורי רבי יקותיאל ז"ל.

...כאשר הוחלטה נסיעת יאלטה, התחיל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בעצמו ללמוד עמי וכבר הייתי לומד סידור ויודע פירוש כמה תיבות.

בנסיעתנו התעכבנו כשבועיים בחרקוב, כי הפרופסורים רצו לעשות כמה בדיקות בקשר למצב בריאותו ואופן הרפואה של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

בכל משך הזמן ההוא, למד אתי בעצמו, ולא נתנני על יד מורה, והבטיחני שכאשר אתנהג כראוי ילמד אתי בעצמו. ובנסיעתנו מחרקוב אמר לי שהפרופסורים ציוו עליו שלא לדבר הרבה, ולכן ישיג עבורי מלמד, ולעת מן העתים ילמד אתי בעצמו.

כבר בנתי לדעה חובת הבן לדאוג להטבת בריאות האב, ומאד יכאב לי חלישות בריאותו של אבא, אבל התשוקה והרצון אשר אבא ילמד אתי בעצמו - מתגבר על הכל, וחושב אני שבארחותי הטובים אטיב את בריאותו של אבא.

כל כך הנהגותי טובים המה, אשר מאז נסענו מחרקוב לא היתה אף הנהגה אחת שלא חשבתי מקודם איך לעשותה באופן המועיל ביותר.

ולזאת בשעה ההיא לקחתי הסידור וישבתי על אחד הסלעים הקטנים וחזרתי על שיעורי, במזמור "השמים מספרים כבוד א-ל".

ישבנו לסעוד מיני מזונות, והוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מראה לנו על מקום אחד בגובה ההר, גבוה מאד, ומרחוק, כלומר ממקום שבתנו רואים אנחנו חור גדול בסלע העומד בראש ההר.

הוד כ"ק אאמו"ר מספר כי בשנת תרמ"ד בעת נסיעתו עם כבוד אחיו דודי הרז"א נ"ע, נסעו מן התחנה שעברנו דרך בה לפה בלילה, ובשעה שש בבוקר עמדו לנוח במקום זה וילכו להתפלל תפילת שחרית בגובה ההר. תחילה טרם בואם לשם נדמה להם כי רק חור הוא, ובבואם לשם ראו כי מערה ארוכה היא וחלולה ויש מונחים סלעים קטנים, מקום טוב לשבת.

אז ביאר לי כי השי"ת ברא את העולם באופן כזה שכל יהודי יכול לקיים את מצוות ה', והיי אם יסע אדם בדרך ויגיע זמן תפילה, והרי אסור להתפלל על פני השדה במקום פתוח, לזאת ברא הקב"ה סלעים חלולים כאלו, אשר הם כמו בתים למען שיוכלו להתפלל שם.

(לקוטי דבורים ח"ד עמודים תרמ-תרמב)

